

PhDr. Miroslav P u r k r á b e k, CSc.,

PhDr. Antonín R a š e k

Bezpečnostní rizika ČR a naše reakce na ně

Koncepce bezpečnostní, obranné a vojenské politiky se v každém státě zakládá především na analýze bezpečnostních rizik a ohrožení a na finančních možnostech společnosti zajistit vlastní obranu a bezpečnost. Tak je tomu i v naší republice. Následující text, který se výše uvedenou tematikou zabývá, vznikl jako podkladový materiál v práci na studii Vize 2015 a stanovení priorit České republiky pro Úřad vlády ČR.

Výchozí stav a vývojové trendy

Po rozpadu bipolárního světa se výrazně změnila i bezpečnostní rizika světa, regionů i států. Povahu, rozsah i lokalizaci bezpečnostních rizik začaly určovat nové podmínky a možnosti jejich vzniku a šíření. Objevily se nové faktory ovlivňování světového vývoje. Svět se začal otevřeněji globalizovat, rozšíření demokracie i do mezinárodních vztahů otevřelo prostor pro pluralitu. Současně se zvedla dosud bipolaritou kontrolovaná vlna nacionalistických hnutí. Suverenita států, zejména malých, nepostačuje držet krok s tendencí ke globalizaci i regionalizaci a dokáže se jen obtížně vyrovnávat s vlnami imigrací a mezinárodního terorismu.

Bipolární světový latentní konflikt balancující na hranici soutěžení o převahu vojenských i ekonomických sil kontroloval, deformoval a zadržoval řadu procesů provázejících přechod od průmyslové k informační civilizaci. V globalizujícím se světě tento proces prudce akceleroval. Obnažil tak otevřenou krizi hodnot na přelomu dvou civilizací průmyslové a informační (či postindustriální apod.), otevřel cestu k rychle dostupným informacím na celé planetě. Přinesl vědecké objevy a jejich technické aplikace, usnadnil jejich dostupnost nejen státům, ale i strůjcům nových bezpečnostních rizik, mnohdy i malých agresivních skupin či dokonce jednotlivců.

Zatímco ještě v 80. letech hrozil záměrně či náhodně vyvolaný světový raketonukleární konflikt, v 90. letech byl nahrazen nelehko předvídatelnými konflikty lokálními spolu s novými nebo rozmáhajícími se hrozbami, riziky a ohroženími jako je proliferace zbraní hromadného ničení, mezinárodně organizovaný zločin, nové formy kriminality, terorismus, projevy extremismu, masová migrace ap. Nerovnoměrně rozvinuté mezinárodní ekonomické vztahy jsou zdrojem vážných hospodářských problémů a mohou vést k ohrožení stability jednotlivých států i regionů.

Podle některých autorů existuje mnoho rizik globálního, evropského či státního rozsahu, jež je možno již dnes identifikovat nebo předpokládat. Např. J. Janda a kol. (Bezpečnostní politika České republiky) je rozlišují jako **rizika civilizační** (jako je kupř. devalvace tradičních hodnot chování lidstva a setrvávání na kultu násilí), **ekonomická rizika** (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a její prohlubování), **rizika vojenská a vojenskopolitická** (k nimž řadí např. přeceňování vojenských nástrojů

bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích), **rizika životního prostředí a světových zdrojů** (mezi něž patří např. poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie aj.), **rizika lidských a společenských vztahů** (jako jsou etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků aj.) a **rizika růstu kriminality** (např. aktivity mezinárodního organizovaného zločinu, drogy a narkomafie, podpora kultury násilí aj.).

Zvláštní pozornost zaslouží ta rizika a hrozby, která souvisejí s vývojem mezinárodní politiky a vývojem vojenství.

Hrozbu z tohoto hlediska představují státy, seskupení a organizace, pro které je hlavním záměrem potlačování základních lidských práv a násilí vůbec vyúsťující až ve válku prostředkem prosazování negativních zájmů, a to etnických, religiózních, ekonomických, sociálních aj. Tyto hrozby se násobí tam, kde jsou zmíněné síly vyzbrojeny zbraněmi hromadného ničení. Podobně je tomu s terorismem, zvláště je-li spojen s nedemokratickými a nestabilními politickými režimy.

I přes snižující se počet lokálních konfliktů (v roce 1990 jich bylo 86, 1995 kolem 50, nyní 25) existují podmínky a situace, aby některé dřívější znovu propukly nebo byly vyvolávány nové. Příčinou jsou dva paralelně probíhající procesy - nerovnoměrnost světového vývoje, prohlubující se diferenciaci, determinovaná i globalizací, kdy na jedné straně se integrují hospodářsky rozvinuté státy, koncentruje se moc a zvyšuje životní úroveň, na druhé pak dochází k úpadku, nastolování autokratických režimů, neschopných efektivního ekonomického rozvoje. Příčinou lokálních konfliktů je i narůstající počet států (1850: 44, 1938: 60, 1983: 144, 1995: 191, 2000: na olympiádě bylo 199 zemí), z nichž některé nemají šanci z ekonomického i jiných hledisek dlouhodobě přežít.

Lokální regionální konflikty generované enormními rozdíly v životní úrovni jsou objektivně spojeny s rizikem politické a zvláště ekonomické migrace. Ta při neřízeném migračním procesu zároveň posiluje xenofobní reakce obyvatelstva, a tím zároveň ztěžuje jejich integraci. Přednost by měla mít migrace celých rodin, což je zároveň předpokladem nižší míry kriminality emigrujících etnik. Nebezpečnost organizovaného zločinu a terorismu zvyšují nebyvalé možnosti komunikace, kdy zločinci jsou často vybaveni modernější spojovací elektronickou a informační technikou než bezpečnostní složky. Migrace si vyžaduje promyšlenou řízenou politiku i proto, že vyspělé státy pro nízkou natalitu cizí pracovní síly nezbytně potřebují.

Nelze přehlédnout další bezpečnostní rizika, jakými jsou průmyslové, technické a vojenské havárie, živelní pohromy, epidemie, ekologické kolapsy, klimatické změny, úbytek lesů, pitné vody, kdy např. v nejbližším období hrozí kvůli nedostatku vody i válečné konflikty. Na druhé straně nelze přehlížet ani nebezpečí z nekontrolovaného rozvoje vědy, např. v jaderné fyzice, genetice, lékařství, biologii, informatice ap.

Hlavními činiteli bezpečnostní politiky zůstávají dynamicky se rozvíjející národní státy, jejichž role se však mění vlivem globalizace, posilování občanských práv, nevládních organizací, veřejného mínění a hromadných sdělovacích prostředků. V konfrontaci se státní suverenitou se posiluje princip ochrany občanských práv. **Rozšiřování demokracie** má zároveň podstatný vliv na zvyšování bezpečnosti v Evropě a ve světě, protože usnadňuje i mezinárodní koordinaci politiky a vytváření

nadnárodních institucí k předcházení, blokování a eliminaci ohnisek bezpečnostních rizik a hrozeb.

Hospodářsky rozvinuté země s demokratickými systémy euroatlantické civilizace si zároveň upevňují a budují bezpečnostní instituce jako je Severoatlantická aliance a vytvářející se ozbrojené síly v rámci Evropské unie. Svou roli v bezpečnostním systému si zachovává i OSN a její Rada bezpečnosti, OBSE a ZEU.

Pro analýzu bezpečnostních rizik má klíčový význam, že se dále zdokonalují dosud známé zbraňové systémy (nejrůznější typy raket, letadel, modernizace tanků, bojových vozidel pěchoty, i ručních zbraní atd.), např. se chystá nový projekt řadově modernějších stíhacích letadel v celkové hodnotě bilión dolarů (500 miliard pro USA a Velkou Británii, dalších půl biliónu dolarů pro vybrané zájemce). Technologický rozvoj vytváří základ i pro výrobu a použití zbraní nových. Použití grafitových pum k vyřazení elektrárenských sítí při bombardování v Jugoslávii upozornilo na existenci **neletálních zbraní**. Mají mít jako netradiční bojové prostředky rozhodující roli v budoucích válkách včetně boje proti teroristům. Jejich základní charakteristikou je, že při použití nemají zničit živou sílu, ale ji jen dočasně vyřadit. Je to nová koncepce boje vzniklá na začátku 90. let v USA. Koncepce vychází z ideje, že válka či boj proti teroristům, např. s rukojmími, by neměly ohrozit nezúčastněné civilní obyvatelstvo. Mezi základní neletální zbraně patří **optické a laserové záření** (intenzivní záření koherentního i nekoherentního světla vyvolávající dočasné oslepení či zničení optických senzorů k monitorování a navádění střel na cíl), **nejaderné elektromagnetické impulsy a mikrovlny s vysokou energií** (narušující činnost mozku a centrální nervové soustavy i umožňující vyřadit výpočetní techniku či vyvolat exploze muničních skladů a minových polí), **zvukové a ultrazvukové vlny** (způsobující dezorientaci lidí, nevolnost až křeče, strach, davovou paniku, ale i demolující techniku a stavby), **prostředky radioelektronického boje** (k dezorganizaci velení a ovládnání zbraní), **prostředky informačního boje** (k vyřazení počítačů viry, vložení klamných informací, což může mít katastrofickější důsledky než použití zbraní hromadného ničení), **biologické zbraně** (infekční onemocnění a jedy, využití mikroorganismů a produktů jejich látkové výměny či chemikálií k ničení skladů pohonných hmot, přerušení přívodu paliva, zadření motorů, rozkladu výbušnin a maskovacích nátěrů, poškozující pneumatiky, kovy, těsnění, plasty, silnice ap.). Většina neletálních zbraní je vyzkoušena jen zčásti. Problémem je, že poškození lidského organismu při použití těchto zbraní nemusí být dočasné, ale trvalé. Existence nových zbraňových systémů zároveň mění a v budoucnosti bude ještě více měnit obraz válčičtější, velmi odlišného od druhé světové války. Země, které zaváhají v modernizaci svých armád, jejichž generálové se připravují na minulou válku, nejen plýtvají finančními prostředky, ale v případě vypuknutí nejruznějších typů konfliktů mají jen malou šanci zvítězit nebo vůbec přežít.

A. a H. Tofflerovi upozorňují na nový fenomén bezpečnostních rizik - zneužití informací, tzv. info-terror. Podle nich „mohou být teroristé schopni způsobit více škody s pomocí počítačové klávesnice než použitím bomby“. Odborníci se obávají tzv. křížujících virů, jakéhosi softwarového ekvivalentu křížující střely. A varují, že elektronický Pearl Harbor leží před námi.

Je zřejmé, že současná bezpečnostní rizika mohou mít multiplikační efekt. Mohou se řetězit a propojovat. Má-li jim bezpečnostní politika demokratických států účinně

čelit, musí se rozvíjet komplexně a být na úrovni podstatných objevů, které se na světě vyskytnou. Ve srovnání s tím se jeví postupy minulosti jako izolované a jednoduché a pro dnešek i budoucnost nepostačující.

Rizika a šance rozvoje

Lidstvu všeobecně hrozí, že bude pokračovat dosavadní vývoj světa, převážně neřízený, do značné míry chaotický a živelný, s nekontrolovatelnými změnami, tedy vývoj celkově nerovnoměrný se zeměmi ekonomicky prosperujícími a upadajícími, které jsou zdrojem ozbrojených konfliktů. Z tohoto hlediska mohou být největším zdrojem napětí a konfliktů stále ještě Balkán, dále extrémní složky fundamentalistického islámského světa, Rusko včetně Zakavkazska a Střední Asie, Čína a dočasně Severní Korea.

Po rozpadu bipolarity posílila moc Spojených států, které samy deklarují odpovědnost za světový mír a budují ozbrojené síly tak, aby byly schopny odrazit raketojaderný útok a v lokálních konfliktech zasáhnout účinně zároveň na dvou místech. O složitosti takových zásahů svědčí mise v Somálsku a Jugoslávie. Někteří vojenští teoretici i politici (např. H. Kissinger, Brzezinski) nepředpokládají, že si USA tuto roli udrží nadlouho. Nezdá se však, že by ji ztratily do roku 2015, kdy nejspíš vznikne nová multipolarita, s největší pravděpodobností posílením Číny a Ruska, eventuálně jejich spojenectvím. Nejvážnějším nebezpečím v tomto období je posílení islámského fundamentalismu a případné spojenectví těchto zemí, jejichž státní náboženství má v některých zemích ve své extrémní podobě jako jediné světové náboženství cíl dosáhnout světovládu (Blízký východ a Severní Afrika, zvláště Irák, Írán, Sýrie, Libye, vliv na Kavkaz). Jsou to mj. i důvody pro setrvání určité vojenské síly USA v Evropě.

Bezpečnostní šance světa je v pozitivně hodnotově zajištěném posilování globálního řízení, zvláště pokud jde o integraci států, a zvýšení významu nadnárodních organizací a ve společném řešení nejvážnějších bezpečnostních rizik. Pro zahraniční politiku to znamená nejen být členy NATO a usilovat o členství v Evropské unii, ale hrát v nich rovnoprávnou roli, tj. nejen plnit jejich rozhodnutí, jako tomu bylo ve Varšavské smlouvě a RVHP. Aliance a EU musí mít zájem na svém rozšíření nejen proto, že si to přeje řada středo- a východoevropských zemí, ale měl by to být i jejich sebezáchovný zájem, jinak se mohou ocitnout v izolaci.

Při pozitivní strategii NATO, EU, Mezinárodního měnového fondu a Světové banky se dá předpokládat, že do roku 2015 nedojde v Evropě k většímu ozbrojenému konfliktu. Po demokratizaci Jugoslávie lze předvídat uhasínání konfliktů na Balkáně, i když tu zůstává řada problémů s dalším ekonomickým rozvojem a zvláště pak pokud jde o vyřešení osudu albánského etnika v tomto prostoru (Kosovo, Makedonie atd.). Zůstanou tu ještě další konfliktní enklávy, které nehrozí přerůst ve vážnější bezpečnostní ohrožení, jsou obecně zvládnutelné (Irsko, Baskicko, Korsika ap.)

Formování bezpečnosti a obrany České republiky

Bezpečnostní politiku tvoří zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu, obranná a vojenská politika státu a relativně samostatně pak politika vnitřní bezpečnosti

a veřejného pořádku. Jde o souhrnnou kategorii zahrnující bezpečnost, obranu a ochranu občana a státu, je soustavou politických cílů a prostředků k zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany státu a občanů a všech aktivit vedoucích k realizaci této bezpečnostní politiky.

Úkolem bezpečnostní a obranné politiky podle nové bezpečnostní strategie ČR je zajišťovat svrchovanost, územní, celistvost, principy demokracie a právního státu, ochranu života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obranná politika realizuje v souladu s branným zákonodárstvím výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků, účast v kolektivním obranném systému i přípravu obyvatelstva na mimořádné situace. Povinností státních orgánů, územních samosprávných celků a právnických a fyzických osob při zajišťování obrany České republiky před vnějším nepřítelem jsou upraveny zákonem.

Základním bezpečnostním a obranným cílem je ochrana životních zájmů a občanů při použití všech dostupných prostředků včetně vojenských. To je možné jen při postupné profesionalizaci armády s přihlédnutím k ekonomickému kalkulu a zařazení nejmodernější vojenské techniky.

Ozbrojené síly prošly za víc než deset let velmi komplikovanou transformací. Základním polistopadovým problémem bylo, aby se vyhnuly politické konfrontaci, zaujaly neutrální postoj a byly loajální k rodícímu se demokratickému Československu. To se v podstatě podařilo, armáda a později i bezpečnost se staly i jistým garantem polistopadového vývoje. Podílely se aktivně i na odchodu sovětských vojsk ze země. Na transformaci armády mělo pozitivní vliv přijetí vojenské doktríny v březnu 1991, která stanovila, že republika nemá žádného konkrétního nepřítele, a proto je armádu třeba přebudovat v obrannou a v rozumné obranné dostatečnosti v rámci limitů vídeňských dohod, a to konkrétní reorganizací a redislokací včetně personální očisty. To se podařilo, stejně tak jako pokojné rozdělení armády po rozpadu Československa.

Vážnější problémy nastaly po zrodu České republiky a Armády České republiky. Nebyla obnovena Rada obrany státu, armáda nedostala konkrétní politické zadání a nebyla ani zajištěna příslušná legislativa. Pokračovala izolace velení armády od center politického rozhodování. Strategickou koncepci armády na období let 1993-1999 vzala vláda pouze na vědomí, aniž k ní vyjádřila své stanovisko. Bylo zlikvidováno analytické a strategické zázemí bezpečnostní a vojenské politiky. Tento nenormální stav trval až do nedávné doby, ale poznamenal rezort obrany a vojska až do současnosti. Zejména zaostal rozvoj vojenského myšlení a vojenský rozpočet se dostal pro neuvážené až kriminální hospodaření na okraj vážného kolapsu. Přitom měl rezort k dispozici v polistopadovém období téměř půl bilionu Kč. Nechuť vrcholných politiků zabývat se obranou země se zmírnila teprve pod tlakem nutnosti v procesu přijímání České republiky do Severoatlantické aliance. V krátké době schválil v roce 1999 parlament devět branných zákonů. Členstvím v Severoatlantické alianci získala Česká republika nejvyšší bezpečnostní statut, kterého se jí mohlo v současném světě dostat.

Současným hlavním problémem formování obrany České republiky zůstávají obrazně řečeno některé „dluhy z minulosti“, které komplikují a ztěžují její orientaci na budoucnost a také na důstojné a odpovídající začlenění do NATO jako produktivního partnera obranné politiky Aliance.

Jsou to zejména dosud nepřekonané skutečnosti a setrvalá rezidua minulosti:

1. Politické podcenění obrany země ovládající velkou část politických reprezentantů země. Jestliže došlo v případě vstupu do NATO ke konsenzu v parlamentě, nelze zastít skutečnost, že dlouhé období předtím politici neobjasňovali občanům, co znamená vstup do NATO a do jisté míry způsobili relativně váhavý souhlas občanů s tímto krokem.

2. Nedokončený systém civilní kontroly a řízení armády projevující se v některých otázkách politickou izolací vedení armády. Projevuje se zejména v nedostatečné orientaci politického vedení státu na vypracování koncepce obrany země a v tápání samotného vedení armády ve vytyčení základních cílů obrany země, zejména v otázkách, jež se týkají budování teritoriální obrany země. Odrazem situace je volání samotných činitelů ministerstva a generálního štábu po politickém zadání ze strany politického centra.

3. Podcenění nízké občanské podpory obrany země. Důvěra armádě kolísá od období k období a dosáhla také hodnot pod 30 %. Bylo zjištěno, že aktivních podporovatelů obrany je zhruba 35 % občanů. Několikanásobnou reorganizací armády byly rozrušeny i zbylé kontakty mezi armádou a občany. Vše zatím záleží na propagandě, které média příliš nepomáhají. A budování vojska teritoriální obrany, které se může stát klíčem k zvýšení občanské podpory armády, nejenže se odsouvá, ale redukuje jen na jakési hlídání významných objektů.

4. Problém vypracování koncepce profesionalizace armády v souladu s koncepcí využití záloh a plnění úloh pro NATO. Lze soudit, že v tomto směru by vedoucí političtí činitelé a představitelé armády měli usilovat o odbornou pomoc představitele NATO a těch jejích členských armád, které proces profesionalizace uskutečnily v nedávné době. Bez motivace vlastních politiků a příslušníků Armády České republiky by však taková pomoc nemohla být plně využita.

V oblasti vnitřní bezpečnosti je vzhledem k novým formám kriminality nutné změnit legislativu i metody prosazování a aplikace práva, zejména v práci policie, vyšetřovacích orgánů a vnitřních a vnějších zpravodajských služeb. Problematickou stránkou těchto činností je, že účinný boj proti moderním formám kriminality vyžaduje často i taková opatření, která mohou vést a mnohdy vedou k omezování občanských práv. Neúspěchy v oblasti vnitřní bezpečnosti však posilují tendence volání po tzv. vládě silné ruky.

Komplexní bezpečnostní systém vyžaduje v zájmu žádoucích cílů vlastní a zcela specifický systém řízení, v němž je zastoupena jak moc výkonná, tak zákonodárná.

Rozvojové příležitosti

Formování bezpečnosti a obrany je prostřednictvím konkrétního zadání ve formě bezpečnostní politiky a strategie závislé na analýze bezpečnostních rizik a ohrožení a na cílech a úkolech Severoatlantické aliance a rodící se evropské obrany.

Pokud jde o bezpečnostní rizika, je Česká republika v nejlepší situaci ve srovnání s předcházejícím stoletím. Její rizika jsou shodná s riziky NATO a stále více i s EU, s nimiž je i společně sdílí. Zároveň nemůžeme zapomenout na historické reminiscence a nerespektovat fakt, že i přes členství v Alianci je naší povinností samostatně zajistit

obranu země. Zvláště víme-li, že před některými vnějšími (potenciální raketový úder z prostoru Blízkého východu) a vnitřními (ekonomický a politický rozvrat) riziky a ohroženími se musíme ubránit sami.

Nemůžeme se proto spoléhat pouze na rozhodnutí NATO a EU podobně jako tomu bylo za existence tzv. socialistické soustavy a jejích nadnárodních organizací. Nová strategická koncepce NATO byla sice přijata v roce 1999 ve Washingtonu při oslavách 50. výročí Aliance, ale za velmi komplikované situace kosovské krize, takže se nad jejím obsahem dále diskutuje. Nová evropská armáda v rámci EU se pak teprve tvoří. Obtížně se rodí strategie obrany vlastního území jako tvorba zcela nového typu ozbrojených sil miličního typu.

Ani za těchto složitých podmínek však stát a jeho složky nic nezabavuje odpovědnosti přijmout relativně samostatná rozhodnutí, a to v oblasti zahraničně politické, obrany, armády a vnitřní bezpečnosti.

- **V zahraničně politické oblasti** je nutné posilovat naši bezpečnost zvláště v rámci NATO, EU, OSN a OBSE.
- **V obranné oblasti** potřebné realizovat obsah nově přijaté legislativy.
- **Ve vojenské oblasti** schválit připravovanou vojenskou strategii státními orgány.
- **V oblasti vnitřní bezpečnosti** zdokonalit legislativu a pokračovat v modernizaci bezpečnostních složek.

Analýza bezpečnostních rizik a ohrožení při rozvoji ozbrojených sil proto vyžaduje:

- a) Mít dobrou protivzdušnou obranu (současná ozbrojená stíhací letectva začínají vzdušným útoky včetně nebezpečí teroristického napadení) - nutno mít nejen přiměřené podzvukové a nadzvukové letectvo, transportní letadla a vrtulníky, ale zvláště protiletadlové a protiraketové prostředky, což je léta zanedbáváno a hrozí další oslabení.
- b) Mít teritoriální obranu s profesionálním velením založenou na dobrovolnících pro plošnou obranu území a doplňování ostatních druhů vojsk (viz Švýcarsko či Národní garda v USA).
- c) Mít přiměřené pozemní vojsko pro obranu území z příslušných směrů a pro doplňování jednotek pro zahraniční mise.
- d) Mít jednotky rychlé reakce a příslušných odborností pro potřeby NATO, EU, OSN a OBSE.
- e) Mít koncepci nákupu zbraňových systémů a zbrojní výroby.
- f) Zajistit civilní řízení a kontrolu armády a občanskou podporu ozbrojených sil. Tento koncept existuje jako ideový záměr, a to převážně v rámci tzv. bezpečnostní komunity. Rezort obrany a armáda si teprve nyní znovu vytvářejí analytické a strategické zázemí - byla zřízena sekce vojenské bezpečnostní politiky a sekce obranného plánování a při Vojenské akademii v Brně Ústav strategických studií.

Při stále ještě nedostačujícím řízení ovšem hrozí riziko, že rozvojové příležitosti nebudou využity, tzn. že se republika nedokáže zhostit jak zajištění vlastní obrany, tak svých úkolů v NATO, což může mít negativní vliv nejen na další rozšiřování Aliance (kvalita nových členů NATO je pečlivě sledována a je základním podkladem pro další rozšiřování), ale i na náš vstup do Evropské unie.

Rozhodovací uzly

I když v současné době není pravděpodobné, že by Česká republika byla cílem přímého vojenského napadení, z hlediska zajištění bezpečnosti republiky musíme

vycházejí z realistických predikcí vývoje situace v Evropě a ve světě. K tomuto přístupu nás opravňují jak historické zkušenosti, tak citlivá poloha ve středu kontinentu. Musíme mít také na paměti, že možnosti obrany České republiky jsou limitovány. V blízké budoucnosti bychom se proto měli orientovat na souhrn opatření, která umožní vytváření a udržování takových podmínek vnitřního a vnějšího bezpečnostního klimatu, jež mj. zajistí, aby se ČR stala stabilizujícím prvkem evropského bezpečnostního systému. Jde o následující praktické úkoly:

1. Podpora pozitivně se orientující nadnárodní společnosti a jejich ovlivňování v souladu s českými národními zájmy (OSN, EU, NATO, ZEU, OBSE, SB, MMF atd.), a to zvláště pokud jde o nešíření zbraní hromadného ničení a odzbrojení.
2. Mít vliv na strategickou koncepci NATO, zvláště pokud jde o středoevropský a východoevropský prostor.
3. Účast v různých typech mírových misí, zvláště v Evropě.
4. Podpora vojenské a policejní spolupráce zemí Visegrádu, včetně koordinace zbrojní výroby.
5. Aktivně se zapojit do tzv. evropské obrany v rámci EU.
6. Vytvořit podmínky pro rozvoj bezpečnostního a vojenského myšlení.
7. Zajistit po vstupu do NATO a před vstupem do EU konkrétní politické zadání ve formě bezpečnostní, obranné, vojenské a vnitřně bezpečnostní strategie s konkrétním vyústěním modelu budoucí obrany, moderní armády a policie.
8. Zkvalitnit činnost Bezpečnostní rady státu.
9. Zajistit kvalitní civilní řízení a kontrolu armády a policie a vytvořit prostředí občanské a politické podpory armády a policie.

Literatura:

- Cvrček, J.: Armáda a společnost. (Expertní studie.) Vojenský ústav sociálních výzkumů. Praha únor 1991.
- Černý, A.: Země NATO v kosovském testu. Mezinárodní politika 6/99.
- Eichler, J.: Mezinárodní bezpečnostní vztahy v euroatlantické oblasti na konci 90. let. Mezinárodní vztahy 3/99.
- Eichler, J.: Česká veřejnost a atlantismus. Aliance 1/99.
- Fiedler, J.: Mezník 20. století - 4. duben 1949. (50. výročí založení Severoatlantické aliance) VR 1/99.
- Fučík, J.: Nákladný test nové strategie. Mezinárodní politika 6/99.
- Gilges, K., Nilsch, U.: Evropa musí NATO překonat. Listy 4/98.
- Greiner, F., Rašek, A.: K organizační výstavbě rezortu obrany a armády. VR 4/99.
- Janda, J.: K základním funkcím a cílům rezortu obrany a projektování jeho systému organizace a řízení. Praha 1990.
- Janda, J.: Prohloubení strategicko-koncepčního řízení MNO. Praha 1991.
- Janda, J.: Cíle a programy v oblasti obrany státu. VR 9/92.
- Kavan, J.: K situaci v Kosovu. Trend 2/99.
- Kolodziej, E. A.: Co je bezpečnost a co jsou bezpečnostní studia? Poučení z období studené války. Praha, listopad 1992.
- Kotyk, V.: K základním souvislostem kosovské krize. Mezinárodní politika 6/99.

- **Krobath, J., Síla, J.:** Občan a obranyschopná demokracie. Podkladová studie k tvorbě nového pojetí výchovy k obraně. Praha, srpen 1991.
- **Lukášek, L.:** Kosovská krize a mezinárodní právo. Mezinárodní politika 6/99.
- **Luňák, P.:** Česká debata a Kosovo. Mezinárodní politika 6/99.
- **Nastoupil, R.:** K nové Strategické koncepci Aliance. VR 3/99.
- **Ort, A.:** Nové Československo a mění se Evropa. Praha 1993.
- **Pezl, K.:** Bezpečnostní zájmy ČR a transformace NATO. Aliance 1/99.
- **Potočný, M.:** Vzdušné útoky z hlediska mezinárodního práva. Mezinárodní politika 6/99.
- **Purkrábek, M.:** Sociální participace - podstatná složka demokratizace armády. Praha, duben 1990.
- **Purkrábek, M.:** K vzájemnému působení občanské veřejnosti a ČSA po listopadu 1989. Praha 1990.
- **Purkrábek, M.:** Od aparátokratického byrokratismu k demokratické samosprávné participaci. Praha 1990.
- **Purkrábek, M.:** Sociální problémy a bariéry profesionalizace armády v období transformace z totalitní do demokratické společnosti. MNO/SHV. Praha 1991.
- **Purkrábek, M.:** Přechod Československé armády od totalitního systému k pluralitní demokracii. Praha 1991.
- **Purkrábek, M.:** K politickému a sociálnímu kontextu profesionalizace Československé armády. MNO/SHV. Praha 1991.
- **Purkrábek, M.:** Sociální důvody a dimenze profesionalizace Československé armády. MO/SHV. Praha 1992.
- **Purkrábek, M.:** K občanskému základu vojenského profesionalismu v čs. armádě. MO/SHV. Praha 1992.
- **Purkrábek, M.:** Civilizační vývoj a armáda v podmínkách „bezválečné společnosti“. Praha 1992.
- **Purkrábek, M., Rašek, A.:** K politické, sociální a vojenské rekonstrukci armády v demokratické revoluci (1989-90). MNO/SHV, Praha 1990.
- **Rašek, A. a kol. v:** Vzdělanostní příprava budoucích profesionálů. MNO/SHV, Praha 1991.
- **Purkrábek, M.:** Profesionalizace Československé armády. Mezinárodní politika 12/91.
- **Rašek, A.:** Chceme mít na východě dobré sousedy. A-revue 2/92
- **Rašek, A.:** Proměny v Čs. armádě je třeba vidět v souvislostech. A-revue 3/92.
- **Rašek, A.:** Bezpečnostní rizika České republiky. A-revue 2/93.
- **Rašek, A.:** K obsahu a systému civilní kontroly nad armádou. Sociológia 3/92.
- **Rašek, A.:** K občanské kontrole armády. Výběr statí pro výchovu, vzdělávání a rekvalifikaci. Praha, únor 1992.
- **Rašek, A.:** Společenské problémy a souvislosti přeměny Čs. armády. Výběr statí, červen 1992.
- **Rašek, A.:** Lidský potenciál - rozhodující činitel. VR 5/92.
- **Rašek, A.:** Vojenské aspekty české politiky v Evropě. Výběr statí, duben 1993.
- **Rašek, A.:** Naše armáda a její výhledy. Mezinárodní politika 5/94.
- **Rašek, A.:** Polistopadová tvorba a realizace strategie obrany České republiky. Pohledy 2-3/99.
- **Rašek, A.:** Problémy armády v roce NATO. Pohledy 1/99.
- **Rašek, A.:** V branách NATO. Trend 1/99.
- **Rašek, A.:** Česká republika v Severoatlantické alianci. Sondy, týdeník pro sociální otázky 8/99.
- **Rašek, A.:** Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech. VR 2/99.
- **Rašek, A.:** Současné bezpečnostní problémy Evropy. Mezinárodní vztahy 2/99.
- **Rašek, A.:** V žádném vojenském konfliktu nikdo nevítežil jen leteckou silou. Sondy 17/99.
- **Rašek, A.:** Rozpaky nad Bezpečnostní strategií České republiky. VR 3/99.
- **Rašek, A.:** Úskalí kosovské krize. Mezinárodní politika 6/99.
- **Rašek, A.:** Globálnost kosovské krize. Pohledy 3/99.

- **Soukup, O.:** Rusko opět na scéně. Mezinárodní politika 6/99.
- **Svoboda, V.:** Metodologické aspekty výstavby komplexního systému obrany České republiky. Institut pro strategická studia, Praha 1993.
- **Štembera, M.:** Vojenskostrategické aspekty NATO po rozšíření s důsledky pro Českou republiku. VR 1/99.
- **Toffler, A., Toffler, H.:** War and Anti-War. Survival at the Dawn of the 21st Century, Warner Books, London 1994.
- **Záhořík, P.:** Analytický a prognostický model systému obrany státu a Armády České republiky a jejich relevantního okolí (část I).
- **Analýza a návrh kvantifikace relevantního okolí systému obrany státu.** Institut pro strategická studia Praha. Duben 1993.
- **Bezpečnost pro Evropu.** Postoje veřejnosti a politické opce.
- **Výzkumný program Bezpečnost pro Evropu.** Středisko pro rozvoj zahraniční politiky. Prosinec 1992.
- **Bezpečnostní politika České republiky.** (Výzkumný projekt.)
- **Studijní sešity.** Ústav mezinárodních vztahů. Praha 1994.
- **Bezpečnostní strategie ČR.** VR 2/99.
- **Dědictví Kosova a budoucnost NATO.** (Zkrácený překlad článku.) Dick, Ch., J.: Jane's Intelligence Review č. 2/1999. In: VR 4/99.
- **Czechoslovakia on the Road to Reform: Challenges and Opportunities for U.S. Policy.** The Atlantic Council of the United States, Task Force on Czechoslovakia. February 1991.
- **Initial Report. Security for Europe Project.** Brown University. December 1992.
- **Koncepce výstavby rezortu obrany.** VR 4/99.
- **Rizika a ohrožení České republiky.** Kolektiv pracovníků Institutu pro strategická studia. Praha, červen 1993.
- **Systém obrany České republiky a jeho tvorba.** Institut pro strategická studia Praha, únor 1993.
- **Vojenská doktrína.** (Návrh.) Institut pro strategická studia Praha, 1993.
- **Vojenská strategie České republiky.** (Osnova.) Institut pro strategická studia. Praha 1993.
- **Zahraněční politika ČR jako východisko pro bezpečnostní politiku.** Seminář o zahraniční politice. MZV-MO, 7. dubna 1993.
- **Základní teze projektu Bezpečnostní politika ČR.** Ústav mezinárodních vztahů Praha, únor 1994.

Teorie státu a teorie války jsou dvě rovnoběžky. Přirozeně jsou také rovnoběžkami těsně vedle sebe probíhající praxe státu a praxe války. O tuto praxi se stará historie. Všeobecná historie zabývá se minulými životy státu a válečná historie minulými válkami. Historie je pouze pomůckou určité teorie, dává jí stavební materiál.

Skripta Vysoké školy válečné 1934, in: E. Hrych: Velká kniha vojevůdců, bitev a zbraní. REGIA, Praha 2000.